

ÚRAD VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY
Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny

VÝBOR PRE NÁRODNOSTNÉ MENŠINY A ETNICKÉ SKUPINY
Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny
a rodovú rovnosť

Východiskový materiál
k časti Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv
v Slovenskej republike týkajúcej sa práv osôb patriacich
k národnostným menšinám a etnickým skupinám

Apríl 2014
Bratislava

Východiskový materiál

k časti Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike týkajúcej sa práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám¹

Práva národnostných menšín a etnických skupín sú integrálnou súčasťou systému základných ľudských práv a slobôd. Rozsah týchto práv v Slovenskej republike zodpovedá medzinárodne uznávanému štandardu ochrany menšín a etnických skupín, pričom právny rámec postavenia národnostných menšín rešpektuje princíp rovnosti a nediskriminácie.

Slovenská republika, v ktorej spolu žijú tak príslušníci väčšinového národa, ako aj príslušníci národnostných menšín a etnických skupín², sa hlási k ideám interkultúrneho a interetnického dialógu. Proces budovania multikultúrnej spoločnosti založenej na týchto ideách je však dlhodobý a zahŕňa vytvorenie dobre nastavených legislatívnych podmienok na jednej strane a ich plnú implementáciu na strane druhej.

1. Aktuálny stav

1.1 Vnútroštátny právny rámec ochrany a podpory práv osôb patriacich k národnostným menšinám

Vnútroštátna právna úprava ochrany a podpory práv osôb patriacich k národnostným menšinám vychádza z medzinárodnoprávných záväzkov Slovenskej republiky. Základná právna úprava sa nachádza v zákone najvyššej právnej sily – v Ústave Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), v ktorej sú práva národnostných menšín a etnických skupín explicitne upravené v štvrtom oddiele druhej hlavy ústavy v článkoch 33 a 34. Tento základ právnej úpravy je podrobnejšie rozpracovaný v jednotlivých zákonoch.

Realizáciu práv národnostných menšín a etnických skupín umožňujú viaceré právne predpisy. Z hľadiska vnútroštátnej právnej úpravy má významné postavenie zákon č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o používaní jazykov národnostných menšín“). Tento zákon umožňuje občanom Slovenskej republiky, ktorí patria k národnostným menšinám, používať jazyk národnostnej menšiny a ustanovuje pravidlá používania jazyka menšiny v úradnom styku a v ďalších oblastiach. Jazykom národnostnej menšiny je podľa tohto zákona bulharský jazyk, český jazyk, chorvátsky jazyk, maďarský jazyk, nemecký jazyk, poľský jazyk, rómsky jazyk,

¹ Text vypracovala pracovná skupina zriadená na základe uznesenia č. 27 Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny. Pracovná skupina bola zriadená na obdobie od decembra 2013 do apríla 2014. Skladá sa zo šiestich zástupkyň a zástupcov národnostných menšín, odborníčov a odborníkov v oblasti práv osôb patriacich k národnostným menšinám a zástupkyň a zástupcov verejnej správy.

² Vzhľadom na historický vývoj jednotlivých národnostných menšín a etnických skupín je situácia každej z nich špecifická. Obraz týchto poskytujú každoročne vypracúvané hodnotiace správy o podpore kultúr národnostných menšín, o stave národnostného školstva a o používaní jazykov národnostných menšín. Správy vypracúva Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny a následne sa predkladajú na schválenie Rade vláde pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť (pozri <http://www.radavladyp.gov.sk/11-zasadnutie-rady/>).

rusínsky jazyk a ukrajinský jazyk. Zákon o používaní jazykov národnostných menšín nadväzuje na medzinárodné dohody, ktorými je Slovenská republika viazaná a umožňuje používanie jazykov národnostných menšín v súlade s ďalšími osobitnými predpismi.

Zákon o používaní jazykov národnostných menšín upravuje podmienky používania jazyka národnostnej menšiny v úradnom styku. Občania Slovenskej republiky, ktorí sú osobami patriacimi k národnostnej menšine, majú právo používať v úradnom styku jazyk národnostnej menšiny v obci, v ktorej majú trvalý pobyt, a to za podmienky, že v dvoch po sebe nasledujúcich sčítaniach obyvateľov v obci tvoria osoby patriace k národnostnej menšine najmenej 15 % obyvateľov tejto obce.

Osoby patriace k národnostnej menšine majú právo používať jazyk národnostnej menšiny v ústnom a písomnom styku pred orgánmi verejnej správy. Zároveň majú tieto osoby právo na odpoveď orgánu verejnej správy na podanie napísané v jazyku národnostnej menšiny okrem štátneho jazyka aj v jazyku národnostnej menšiny. Zákon ďalej umožňuje osobám patriacim k národnostnej menšine vyžiadať si v týchto obciach rozhodnutia orgánu verejnej správy vydané v správnom konaní, povolenia, oprávnenia, potvrdenia, vyjadrenia a vyhlásenia a iné listiny nielen v štátnom jazyku, ale aj v jazyku národnostnej menšiny.

Zákon o používaní jazykov národnostných menšín ukladá orgánom verejnej správy v obci, kde je možné používať jazyk národnostnej menšiny, poskytovať občanom úradné formuláre vydané na požiadanie dvojjazyčne, a to v štátnom jazyku a v jazyku národnostnej menšiny.

V oblasti označovania v jazyku národnostnej menšiny umožňuje zákon o používaní jazykov národnostných menšín vo vyššie uvedených obciach možnosť uvádzať označenie obce v jazyku národnostnej menšiny na dopravných značkách označujúcich začiatok obce a koniec obce, budovách orgánov verejnej správy alebo rozhodnutiach vydaných v jazyku menšiny. Rovnako je možné zverejňovať informácie pre verejnosť prostredníctvom miestneho rozhlasu alebo prostredníctvom iných technických zariadení v obci popri štátnom jazyku aj v jazyku národnostnej menšiny.

Na základe zákona o používaní jazykov národnostných menšín bolo vydané aj nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 535/2011 Z. z., ktorým sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov. Toto nariadenie upravuje niektoré podrobnosti týkajúce sa informovania verejnosti v jazyku národnostnej menšiny a podrobnosti súvisiace s vydávaním listín, povolení, oprávnení, potvrdení, vyjadrení a vyhlásení v jazyku národnostnej menšiny.

Na zákon o používaní jazykov národnostných menšín nadväzuje aj zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o štátnom jazyku“), ktorý primárne upravuje používanie štátneho jazyka, ktorým je slovenský jazyk. Nedostatky vo vzťahu medzi zákonom o štátnom jazyku a zákonom o používaní jazykov národnostných menšín identifikované Benátskou komisiou v roku 2010 boli odstránené schválením noviel týchto zákonov a tieto zákony sa v súčasnosti navzájom dopĺňajú.

S informovanosťou verejnosti v jazyku národnostnej menšiny súvisia aj niektoré ustanovenia zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov.

V obciach, v ktorých je možné používať jazyk národnostnej menšiny v úradnom styku, povinné osoby zverejnia povinne zverejňované informácie aj v jazyku národnostných menšín. Ďalej môžu občania Slovenskej republiky, ktorí sú osobami patriacimi k národnostnej menšine a ktorí majú právo používať jazyk národnostnej menšiny v obciach podľa zákona o používaní jazykov národnostných menšín, v procese žiadosti o sprístupnenie informácií požadovať sprístupnenie informácií v jazyku národnostnej menšiny.

Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „antidiskriminačný zákon“) upravuje uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania a ustanovuje prostriedky právnej ochrany pri porušení tejto zásady. Z pohľadu postavenia osôb patriacich k národnostným menšinám spočíva zásada rovnakého zaobchádzania v zákaze diskriminácie z dôvodu príslušnosti k národnostnej menšine alebo etnickej skupine. Antidiskriminačný zákon však zároveň pripúšťa prijatie dočasných vyrovnávacích opatrení, ktoré nie sú považované za diskrimináciu. Takéto opatrenia môžu prijímať orgány verejnej správy alebo iné právnické osoby a majú smerovať k odstráneniu znevýhodnení, ktoré vyplývajú z viacerých dôvodov. Jedným z dôvodov, ktoré tento zákon definuje, je aj príslušnosť k národnostnej menšine alebo etnickej skupine.

K ďalším oblastiam právnej úpravy týkajúcim sa práv osôb patriacich k národnostným menšinám patria najmä zákony z oblasti školstva k výučbe na základných a stredných školách v jazyku národnostnej menšiny a financovaniu škôl, na ktorých sa vyučuje v jazyku národnostnej menšiny. Bližšie je táto problematika rozpracovaná v časti týkajúcej sa výchovy a vzdelávania príslušníkov národnostných menšín.

Platná a účinná právna úprava ochrany a podpory práv osôb patriacich k národnostným menšinám tvorí jednu stránku celej problematiky. Je základom, z ktorého môžu osoby patriace k národnostným menšinám vychádzať. Druhým aspektom je samotná aplikácia vyššie uvedených právnych predpisov v praxi. Súboru práv jednej skupiny subjektov zodpovedá v mnohých prípadoch súbor povinností iných subjektov. V prípade aplikácie právnych predpisov upravujúcich ochranu a podporu práv osôb patriacich k národnostným menšinám sú na strane subjektov povinností najmä orgány verejnej moci. Preto je z hľadiska aplikácie právnych predpisov dôležité, aké podmienky vytvárajú jednotlivé orgány verejnej správy pre občanov Slovenskej republiky patriacich k národnostným menšinám.

Na základe vyššie uvedeného prehľadu vnútroštátnej právnej úpravy ochrany a podpory práv osôb patriacich k národnostným menšinám je možné konštatovať, že právna úprava je obsiahnutá vo viacerých právnych predpisoch a možno ju označiť za rozdrobenú. Na zváženie prichádza do úvahy prijatie komplexného právneho predpisu upravujúceho ochranu a podporu práv osôb patriacich k národnostným menšinám v Slovenskej republike.

1.2 Kultúra národnostných menšín

V súlade s článkom 34 ods. 1 ústavy sa príslušníkom národnostných menšín alebo etnických skupín zaručuje všestranný rozvoj, právo spoločne rozvíjať vlastnú kultúru, rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných

združeníach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. Realizácia podpory kultúry národnostných menšín a etnických skupín nie je upravená osobitným zákonom, ale viacerými právnymi predpismi, ktoré predstavujú rámec pre poskytovanie podpory kultúry národnostných menšín zo strany orgánov štátnej a verejnej správy. Ide o rôzne formy podpory, predovšetkým o poskytovanie finančnej podpory prostredníctvom dotačných programov, ale aj iné formy pomoci, ako napr. zabezpečenie knižných fondov v jazykoch národnostných menšín a pod.

Menšinová kultúra je na miestnej, regionálnej i celoštátnej úrovni rozvíjaná prostredníctvom činnosti profesionálnych národnostných divadelných a tanečných súborov, národnostných múzeí, televízneho a rozhlasového vysielania pre národnostné menšiny, vydávaním periodickej a neperiodickej tlače v jazykoch národnostných menšín, ako aj osvetovej činnosti. Úlohou osvetovej činnosti je aj prehĺbovanie vzťahu ku kultúrnej identite národnostných menšín a etnických skupín. Funkciu celoslovenského odborného-metodického pracoviska pre kultúrno-osvetovú činnosť v rámci SR zabezpečuje štátna príspevková organizácia Ministerstva kultúry SR – Národné osvetové centrum, ktorá podporuje rozvoj kultúrnych, osvetových a umeleckých aktivít v miestnych a regionálnych podmienkach.

Najvýznamnejším finančným zdrojom podpory kultúry národnostných menšín a etnických skupín je dotačný program Kultúra národnostných menšín Úradu vlády Slovenskej republiky (ďalej len „program KNM“). Cieľom poskytovania dotácií v tomto programe je zachovanie, vyjadrenie, ochrana a rozvoj identity a kultúrnych hodnôt národnostných menšín, výchova a vzdelávanie k právam národnostných menšín a podpora interetnického a interkultúrneho dialógu a porozumenia medzi národnostnou väčšinou a národnostnými menšinami a etnickými skupinami.

V rámci programu KNM predkladajú oprávnené subjekty pôsobiace v oblasti kultúry národnostných menšín a etnických skupín každoročne svoje projekty v danej oblasti. V rámci jednotlivých projektov sa finančne zabezpečujú predovšetkým činnosti a služby spojené s realizáciou konkrétnych projektov, pričom v rámci programu KNM nie je možné finančne podporovať samotnú existenciu týchto subjektov. Menšinové organizácie identifikujú ako problém, že neustále sa zvyšujúca administratívna náročnosť uchádzania sa o dotácie nie je v samotných projektoch zohľadnená a je vykonávaná na dobrovoľnej báze a z vlastných zdrojov. Celkovo sa stáva čoraz náročnejším zabezpečovať existenciu týchto subjektov bez ich finančného zabezpečenia zo strany štátu.

Jednotná úprava podpory kultúry národnostných menšín a etnických skupín osobitným zákonom by v tejto oblasti mohla prispieť k skvalitneniu a k vyššej transparentnosti podpory kultúry národnostných menšín a riešiť inštitucionálny rámec jednotlivých národnostných kultúrnych inštitúcií, ktorý je jedným z predpokladov všestranného rozvoja kultúry a danej národnostnej menšiny. Vytvorenie a uchovanie kvalitného inštitucionálneho základu prostredníctvom národnostných združení je pre každú národnostnú kultúru jedným zo základných predpokladov jej udržania a rozvoja.

Kultúra národnostných menšín je do istej miery podporovaná aj zo strany miestnych samospráv a vyšších územných celkov. Ide o podporu projektov v rámci dotačných schém, ktoré sú určené pre občianske združenia všeobecne, bez ohľadu na oblasť ich pôsobnosti. Podpora kultúry národnostných menšín nie je na úrovni samospráv riešená osobitne, čo

sťažuje prístup národnostných združení k dotačným programom na úrovni regionálnej a miestnej samosprávy. Na jednej strane by vytvorenie dotačných systémov podpory národnostnej kultúry na úrovni samospráv prispelo k zvýšeniu adresnosti podpory kultúry národnostných menšín na miestnej úrovni a na strane druhej by to umožnilo získať dáta o poskytovaní podpory kultúry národnostných menšín, ktoré v súčasnosti absentujú.

V rámci podmienok na zachovanie a rozvoj kultúry národnostných menšín vytvorených štátom plnia nezastupiteľnú úlohu menšinové organizácie a spolky.

1.3 Výchova a vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín

Právo na výchovu a vzdelávanie v materinskom jazyku je zaručené v ústave. Právo na výchovu a vzdelávanie detí a žiakov patriacich k národnostným menšinám v ich materinskom jazyku sa uplatňuje na základe záujmu zákonného zástupcu dieťaťa v súlade s medzinárodnými dokumentmi. Výchovu a vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín upravuje v Slovenskej republike viacero právnych predpisov, najmä však zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Jednotlivé národnostné menšiny žijúce na území Slovenskej republiky majú v oblasti výchovno-vzdelávacích potrieb rozdielne požiadavky a uplatňujú rozdielne spôsoby riešenia vzdelávania svojich príslušníkov v materinskom jazyku. Tieto špecifiká výchovno-vzdelávacích potrieb je potrebné zohľadňovať.

V súčasnosti si na Slovensku uplatňuje právo na vzdelanie v materinskom jazyku alebo materinského jazyka a literatúry šesť menšín: maďarská, rusínska, ukrajinská, nemecká, bulharská a rómska. Výchova a vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín sa uskutočňuje v školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín a na školách s vyučovaním jazyka národnostných menšín. Pre jazyky národnostných menšín okrem vyššie menovaných nie sú v súčasnosti zriadené samostatné jazykové triedy.

Dvojazyčnosť (prípadne viacjazyčnosť) je silným atribútom príslušníkov národnostných menšín, a je teda podstatné túto dvojazyčnosť naďalej podporovať predovšetkým v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu. Touto cestou je možné zároveň prispieť k odstráneniu predsudkov a netolerancie a budovaniu atmosféry akceptácie diverzity. Na druhej strane je potrebné venovať náležitú pozornosť vzdelávaniu v oblasti štátneho jazyka. Predovšetkým z hľadiska uplatnenia sa na trhu práce a zlepšenia sociálno-ekonomického postavenia príslušníkov národnostných menšín je potrebná primeraná znalosť štátneho jazyka.

Problematika výučby v jazyku národnostných menšín žijúcich na Slovensku je komplexnejšia a presahuje rámec oficiálneho vzdelávacieho systému, keďže ostatné menšiny a etniká sa usilujú zabezpečiť výučbu menšinového jazyka aj nad rámec povinného výchovno-vzdelávacieho procesu detí a žiakov. Existujú viaceré alternatívne formy vzdelávania v materinskom jazyku, napríklad zriaďovanie súkromných jazykových tried, výučba formou krúžkov v rámci mimoškolskej činnosti. Napríklad bulharský jazyk sa vyučuje v materskej, základnej a strednej škole s bulharským vyučovacím jazykom, ktoré sú zriadené Ministerstvom školstva Bulharskej republiky. Deti a mládež na základných školách

v chorvátskych obciach majú možnosť učiť sa chorvátsky jazyk formou krúžkov, pričom výučba je zabezpečovaná s podporou Ministerstva školstva Chorvátskej republiky. Inou formou podpory je poskytovanie štipendií pre študentov z radov príslušníkov národnostných menšín na štúdium v ich materinskom jazyku zo strany materských krajín na slovenských alebo zahraničných školách.

Hoci uvedené formy podpory orientované na výučbu menšinových jazykov nie sú systémové a systematické, predstavujú pre niektoré menej početné národnostné menšiny dôležitý nástroj uchovávaní vlastného jazyka a identity. Tým, že prispievajú k zachovaniu jazyka a národnostnej menšiny ako takej, v konečnom dôsledku prispievajú ku kultúrnej a jazykovej diverzite na danom území.

Špecifické postavenie má rómsky, rusínsky jazyk a jazyk Chorvátov na Slovensku, ktoré sú menšinovými jazykmi, ktoré sa nepoužívajú v žiadnej inej krajine ako štátny jazyk a ich ochrana je preto obzvlášť dôležitá.

Pokiaľ ide o rómsky jazyk, jeho formálna štandardizácia v roku 2008 bola len prvým krokom k vytvoreniu možnosti na jeho využitie v rámci výchovno-vzdelávacieho procesu, a tým k jeho zrovnoprávneniu s inými menšinovými jazykmi. Odborníci dlhodobo upozorňujú na jeho dôležitosť najmä ako prostriedku preklenutia jazykovej bariéry v predprimárnom a primárnom stupni vzdelávania detí a žiakov. Oblasť výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov v ich materinskom jazyku je v Európe považovaná za jednu z prioritných oblastí a javí sa ako kľúč k riešeniam rôznorodých problémov súvisiacich so životnou situáciou rómskej populácie. Táto skutočnosť sa objavuje vo viacerých odporúčaníach a monitorovacích správach na medzinárodnej, európskej aj vnútroštátnej úrovni.

1.4 Jazyk národnostných menšín

Na území Slovenskej republiky sa okrem štátneho jazyka používa aj niekoľko ďalších jazykov, z ktorých niektoré majú postavenie jazykov národnostných menšín a právny rámec ich ochrany tvorí ústava a niekoľko medzinárodných dohôd. Legislatívny rámec používania jazykov národnostných menšín upravuje predovšetkým zákon o používaní jazykov národnostných menšín, ako aj ďalšie všeobecne záväzné právne predpisy.

Definíciu jazyka národnostnej menšiny preberá zákon jazykov národnostných menšín z Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov. Táto charta sa v súčasnosti na území Slovenskej republiky vzťahuje na deväť menšinových jazykov, a to: bulharský, český, chorvátsky, maďarský, nemecký, poľský, rómsky, rusínsky a ukrajinský.

Postavenie a situácia jednotlivých menšinových jazykov je veľmi rozdielna. Jednu skupinu jazykov tvoria jazyky, ktoré sú vyučované na školách v rámci výučby v menšinovom jazyku na zmiešaných územiach. Ide o: maďarský, rómsky, rusínsky, ukrajinský a nemecký jazyk. Ostatné menšinové jazyky nie sú v rámci povinnej školskej dochádzky vyučované a ich výučba pre deti a mládež príslušníkov národnostných menšín je organizovaná na dobrovoľnej báze, predovšetkým prostredníctvom národnostných združení v rámci voľnočasových aktivít.

V prípade používania menšinových jazykov na verejnosti a v úradnom styku je základným predpokladom na ich používanie zastúpenie danej národnostnej menšiny v danej obci, ktoré umožňuje jeho používanie na tomto území podľa zákona o používaní jazykov

národnostných menšín. Pre niektoré národnostné menšiny však možnosť používania ich materinského jazyka na danom území limituje skutočnosť, že ich menšinové obce sú mestskými časťami a zákon o používaní jazykov národnostných menšín definuje ako obce v tomto prípade iba mestá a obce.

Samotné používanie jednotlivých jazykov na verejnosti okrem úradného styku je rovnako rozdielne. Predovšetkým v cirkevných obradoch sú niektoré menšinové jazyky používané na úrovni farností ešte aj dnes, aj napriek tomu, že zákon o ich používaní sa na niektoré z týchto obcí (farností) nevzťahuje. Na Slovensku sú národnostné menšiny, u ktorých predstavujú cirkevné obrady v ich menšinovom jazyku dôležitú súčasť vlastnej identity³.

2. Medzinárodný právny rámec ochrany a podpory práv osôb patriacich k národnostným menšinám a odporúčania medzinárodných monitorovacích orgánov

Slovenská republika sa ako členský štát Európskej únie a subjekt medzinárodného spoločenstva zaviazala k dodržiavaniu systému prameňov medzinárodného práva, ktorého významnú časť tvoria dokumenty vzťahujúce sa k úprave a garancii ľudských práv. Súčasťou konceptu ľudských práv je aj garancia ochrany a podpory práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám.

K medzinárodným dokumentom, ktorými je v tejto oblasti Slovenská republika viazaná, patrí predovšetkým **Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie**, ktorý v rámci definície pojmu rasová diskriminácia používa pojmy národnostný pôvod a etnická skupina a obsahuje ustanovenia o ochrane práv národnostných menšín a etnických skupín v súvislosti so zákazom diskriminácie z týchto dôvodov⁴.

Cieľom **Dohovoru o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov** (UNESCO) je posilniť na vnútroštátnej a medzinárodnej úrovni mechanizmy vytvárajúce podmienky na uvedomenie si významu, ktorý prináša ľudstvu rozmanitosť kultúr a konkrétnych kultúrnych prejavov a zabezpečiť rozvoj interakcie medzi rozmanitými kultúrami, ako aj uznanie osobitného charakteru kultúrnych aktivít, tovarov, služieb a produkcie v rámci kultúrneho priemyslu⁵.

³ Pre rusínsku, chorvátsku a maďarskú národnostnú menšinu tvorí kresťanská tradícia v ich jazyku dôležitú súčasť ich identity a kultúrneho dedičstva. Z hľadiska historického vývoja menšinových jazykov a miery ich štandardizácie ide o dve skupiny jazykov. Jednu tvoria štandardné spisovné jazyky používané na území Slovenskej republiky ako menšinové jazyky. Druhú skupinu tvoria staré jazyky dnes používané iba v rámci týchto menšín v jednotlivých krajinách Európy, pričom sú v každej z nich deklarované ako menšinové jazyky. V prípade niektorých z nich (rusínsky a chorvátsky) ide aj o staroslovanské jazyky, ktoré sa v tejto forme zachovali dlhé storočia ako odkaz prechodu týchto staro-slovanských národov z pohanstva na kresťanstvo. Ochrane týchto ohrozených jazykov a ich uchovaniu by mala byť v budúcnosti venovaná zvýšená pozornosť, keďže ich stratu by nebolo možné vykompenzovať žiadnym z moderných slovanských spisovných jazykov a ich strata by bola trvalá a nevratná. Na prezentovanie možnej zvýšenej ochrany a podpory uvádzam osobitný prístup k menšinovému jazyku Lužických Srbov v Nemecku, kde sa tomuto ohrozenému jazyku, ktorý je z rovnakej skupiny staroslovanských jazykov, venuje zvýšená pozornosť a ochrana.

⁴CERD/C/65/CO/7, Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 95/1974 Z. z., články 1,4 a 5.

⁵Ministerstvo zahraničných vecí: Slovensko a UNESCO. Dostupné na http://www.mzv.sk/sk/zahranicna_politika/slovensko_v_osn-sr_a_unesco.; Získané 12. 1. 2014 o 18.45.

Základom európskeho systému ochrany ľudských práv je činnosť Rady Európy, pod záštitou ktorej bol podpísaný **Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd**, ktorý vytvoril štandard ochrany ľudských práv v členských štátoch Rady Európy.

Najdôležitejším medzinárodným dokumentom slúžiacim k ochrane a podpore práv národnostných menšín a etnických skupín v rámci Rady Európy je **Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín**⁶. Slovenská republika sa k dôslednému dodržiavaniu Rámcového dohovoru zaviazala nie len formálne, ale aj vďaka faktu, že sa na jeho prípravu aktívne podieľala a ratifikovala ho ako tretia členská krajina Rady Európy 14. septembra 1995.⁷

Štvrtá správa o implementácii Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín obsahuje podrobný opis opatrení, ktoré Slovenská republika prijala v záujme naplniť záväzky vyplývajúce z Rámcového dohovoru. Zo správy je zrejmé, že Slovenská republika prešla vývojom v oblasti dodržiavania práv národnostných menšín a etnických skupín a v poslednom monitorovacom období vykonala významné legislatívne zmeny. Zároveň sa v správe konštatuje, že „*pretrvávajú negatívne postoje a predsudky voči osobám patriacim k národnostným menšinám, predovšetkým Rómom. Naďalej zaznamenávame správy o nepriateľsky ladených výrokoch zo strany niektorých politikov.*“⁸ V rezolúcii sa tiež uvádza, že zamestnanosť osôb patriacich k národnostným menšinám, najmä početne menších a Rómov, vo verejnej správe a orgánoch presadzovania práva sa zdá byť obmedzená a je tu nedostatok dostupných údajov v tejto súvislosti.⁹

Súčasný legislatívny rámec poskytuje široký priestor na implementáciu politik smerujúcich k ochrane a podpore práv národnostných menšín. Je však potrebné, aby bol tento formálno-legislatívny priestor využitý v čo najväčšej miere aj v praxi a aby subjekty, ktorým sú zavedené inštitúty adresované, boli schopné ich efektívne aplikovať¹⁰.

Špecifickú pozornosť si zasluhuje právo na participáciu, tak ako ho ustanovuje článok 15 Rámcového dohovoru: „*Strany musia vytvárať podmienky potrebné na efektívnu účasť osôb patriacich k národnostným menšinám na kultúrnom, spoločenskom a ekonomickom živote, ako aj na verejných záležitostiach, najmä na tých, ktoré sa ich týkajú.*“ Tento článok je v slovenskom právnom poriadku odzrkadlený v čl. 34 ústavy. V súlade s Lundskými odporúčaniami vysokého komisára OBSE pre národnostné menšiny¹¹, podstatou zmieneného

⁶Rámcový dohovor Rady Európy na ochranu národnostných menšín, v Zbierke zákonov SR pod č. 160/1998 Z.z., Dostupný na [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_138893210E60756CC1257648003B7C5B_SK/\\$File/OL_PRIS.rtf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_138893210E60756CC1257648003B7C5B_SK/$File/OL_PRIS.rtf).

⁷Štvrtá správa o implementácii Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín, <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=23104>

⁸Rezolúcia ResCMN(2011)15; o implementácii Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín Slovenskou republikou (prijatá Výborom ministrov 6. júla 2011 na 1118. zasadnutí zástupcov ministrov), str. 2

⁹Tamže, str. 2

¹⁰Jednou z možností ako zvýšiť efektívnosť prijatých opatrení je v rámci princípu subsidiarity postupne presúvať kompetencie na podporu ochrany práv národnostných menšín na regionálnu a lokálnu úroveň. Tento proces si však vyžaduje vysokú kompetentnosť zodpovedných osôb a tiež využitie všetkých dostupných prostriedkov na zvýšenie počtu zástupcov národnostných menšín na pozíciách, ktoré majú v kompetencii priamo rozhodovať o opatreniach prijímaných v rámci ochrany a podpory menšín v súlade s článkom 15 Rámcového dohovoru.

¹¹Tiež v súlade s tzv. Haagskymi odporúčaniami pre vzdelávanie a tzv. odporúčaniami z Oslo o kultúre národnostných menšín.

práva je existencia nástrojov a mechanizmov, prostredníctvom ktorých príslušníčky a príslušníci národnostných menšín môžu efektívne a reálne ovplyvniť rozhodovanie o veciach, ktoré sa bytostne týkajú ich života, postavenia a práv. Ide najmä o otázky späté s ich identitou – teda otázky jazyka, vzdelávania a kultúry, ale aj širšie otázky týkajúce sa iných verejných politík vrátane regionálneho rozvoja, pokiaľ majú priamy vplyv na vyjadrenie, zachovanie a rozvoj identity osôb patriacich k národnostným menšinám¹². Štátne orgány by mali tieto otázky konzultovať pravidelne pokiaľ ide o právne predpisy a správne opatrenia súvisiace s menšinami s cieľom prispieť k riešeniu menšinových otázok a budovaniu vzájomnej dôvery. Efektívne fungovanie týchto orgánov si vyžaduje alokáciu dostatočných finančných prostriedkov.¹³

S prihliadnutím na významný dosah médií na formovanie spoločnosti je dôležité spomenúť článok 9 Rámcového dohovoru, ktorý má zabezpečiť, aby osoby patriace k národnostným menšinám neboli diskriminované v prístupe k médiám¹⁴, a tiež zaväzuje štáty k prijatiu opatrení na uľahčenie ich prístupu k médiám a na podporu tolerancie a umožnenia kultúrnej plurality¹⁵.

Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov je medzinárodným nástrojom zdôrazňujúcim význam materinského jazyka pre život v spoločnosti a dokumentom zdôrazňujúcim skutočnosť, že *ochrana a podpora regionálnych alebo menšinových jazykov je významným prínosom utvárania Európy založenej na princípoch demokracie a kultúrnej rozmanitosti v rámci zachovania národnej suverenity a územnej integrity*.¹⁶

Výbor expertov v poslednej hodnotiacej správe identifikoval nedostatky, ktoré v procese implementácie charty pretrvávajú a zároveň upozornil na oblasti, v ktorých Slovenská republika od posledného monitorovacieho obdobia nezaznamenala žiaden vývoj, ako napríklad neexistencia žiadneho orgánu dohľadu s konkrétnym mandátom účinne monitorovať vzdelávanie v regionálnych alebo menšinových jazykoch alebo nezrealizovanie Národného plánu výchovy k ľudským právam na roky 2005 - 2014 zaoberajúcim sa menšinami. Výbor expertov sa vo svojej správe zaoberal aj veľkým významom médií a potrebe aktívneho prístupu štátu v zvyšovaní povedomia obyvateľstva o význame a prínose interkulturality pre rozvoj spoločnosti¹⁷ a konštatoval, že o tejto oblasti nie je v médiách k dispozícii dostatok informácií. Na základe tejto hodnotiacej správy adresoval Slovenskej republike šesť odporúčaní:

- prehodnotiť podmienku, podľa ktorej by osoby hovoriace menšinovými jazykmi mali predstavovať aspoň 20 % obyvateľstva obce na to, aby boli uplatniteľné záväzky v oblasti verejnej správy;

¹²Teoreticko-metodologické a právne východiská, Príloha k odbornému podkladu k tvorbe Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv Slovenskej republiky, str.30

¹³The Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life & Explanatory Note, OSCE, September 1999, str 10, bod.13)

¹⁴Rámcový dohovor Rady Európy na ochranu národnostných menšín, v Zbierke zákonov SR pod č. 160/1998 Z. z., článok 9 ods. 1

¹⁵TAMŽE, článok 9 ods. 4

¹⁶Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov, v Zbierke zákonov SR pod č. 588/2001 Z. z., Preambula

¹⁷Ako príklad môžeme uviesť rómsky jazyk ako preklenovací prostriedok sociálnych rozdielov medzi rómskou komunitou a väčšinovým obyvateľstvom;

- pokračovať v úsilí zabezpečovať vyučovanie všetkých menšinových jazykov na všetkých príslušných úrovniach a informovať rodičov o dostupnosti ich výučby;
- zlepšovať vzdelávanie učiteľov a vytvoriť orgán zodpovedný za monitorovanie prijatých opatrení a dosiahnutého pokroku vo vzdelávaní v menšinovom jazyku;
- v rámci možností napomáhať a podporovať zlepšovanie vysielania verejnoprávnej televízie a rozhlasu vo všetkých menšinových jazykoch;
- pokračovať v prijímaní opatrení na odstránenie neodôvodneného zaradovania rómskych detí do oddelených škôl alebo tried a začať vo väčšom rozsahu zavádzať vzdelávanie v rómskom jazyku pre rómske deti;
- zvyšovať povedomie a podporovať toleranciu v slovenskej spoločnosti vo vzťahu k regionálnym alebo menšinovým jazykom a kultúram, ktoré reprezentujú¹⁸.

3. Inštitucionálne zabezpečenie ochrany a podpory práv osôb patriacich k národnostným menšinám

Oblasť zachovania, rozvoja a podpory práv príslušníkov národnostných menšín v Slovenskej republike zastrešuje viacero subjektov. Na pôde Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „NR SR“) ako zákonodarného orgánu je to Výbor NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny, na ústrednej úrovni štátnej správy je táto oblasť v kompetencii viacerých orgánov, resp. ich jednotlivých útvarov vrátane špecializovaných mechanizmov, ku ktorým patria aj poradné orgány vlády Slovenskej republiky (ďalej len „vláda SR“). Výkon menšinových práv sa týka orgánov verejnej správy a samosprávy, ako aj nezávislých inštitúcií zriadených zákonom.

3.1 Konzultatívne a poradné orgány

Úlohou konzultatívnych orgánov je zabezpečenie dialógu s menšinami a vytvorenie podmienok pre participáciu, teda účasť menšín na spoložných rozhodnutiach o veciach, ktoré sa ich týkajú. Vrcholným konzultatívnym, poradným, odborným a koordinačným orgánom je Rada vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť (ďalej len „rada“). Pri rade pôsobia výbory, ktoré sú odbornými orgánmi rady. Na zabezpečenie účasti príslušníkov národnostných menšín na riešení vecí, ktoré sa ich týkajú, bol zriadený v roku 2011¹⁹ Výbor pre národnostné menšiny a etnické skupiny (ďalej aj ako „výbor“), ktorý je stálym odborným orgánom rady pre otázky týkajúce sa národnostných menšín a etnických skupín a ich príslušníkov a pre oblasť implementácie Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov v zmysle čl. 7 od. 4 charty a Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín v zmysle čl. 15 dohovoru. Plní funkciu konzultatívneho orgánu vo veciach účasti príslušníkov národnostných menšín a etnických skupín na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín v zmysle čl. 34 ods. 2 písm. c) ústavy.

¹⁸ Tretia hodnotiacia správa výboru expertov pre chartu jazykov, Správa Výboru expertov pre Chartu, ECRML (2013), Štrasburg, 30. január 2013,

¹⁹ Do roku 2011 úlohu poradného orgánu pre túto oblasť plnila Rada vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny a etnické skupiny.

Výbor predstavuje spoločný konzultačný orgán všetkých trinástich oficiálne uznaných národnostných menšín, ako aj zástupcov ústredných orgánov štátnej správy s kompetenciami v danej oblasti, ktorí však vo výbore nemajú hlasovacie právo. Pre potreby výboru možno zriadiť stále alebo dočasné pracovné skupiny na riešenie otázok týkajúcich sa jednotlivých národnostných menšín v rôznych oblastiach za účelom zaujatia reprezentatívneho stanoviska danej menšiny. V prípade potreby je možno zriadiť aj zmiešané pracovné skupiny, ktoré môžu zaujať spoločné reprezentatívne stanovisko viacerých menšín.

Úlohou výboru je iniciatívne predkladať rade podnety na zvýšenie úrovne podpory, ochrany a dodržiavania práv národnostných menšín. Okrem iných úloh výbor spracúva a na schválenie rade predkladá hodnotiace správy o podpore kultúr národnostných menšín, o stave národnostného školstva a o používaní jazykov národnostných menšín.

3.2 Ústredné orgány štátnej správy

Do roku 2012 bola oblasť ochrany a podpory práv príslušníkov národnostných menšín v SR v podpredsedu vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny.²⁰ Vláda SR 13. júna 2012 uznesením č. 264/2012 zriadila funkciu splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny a schválila jeho štatút (ďalej len „splnomocnenec“). Splnomocnenec pôsobí ako poradný orgán vlády SR. Jeho činnosť zabezpečuje Úrad splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny, ktorý je začlenený do organizačnej štruktúry Úradu vlády SR. Splnomocnenec plní úlohy v oblasti zachovania, rozvoja a podpory práv príslušníkov národnostných menšín a realizuje systémové opatrenia na zlepšenie ich postavenia a okrem iného monitoruje, analyzuje a vyhodnocuje dodržiavanie práv príslušníkov národnostných menšín orgánmi štátnej správy, orgánmi územnej samosprávy a inými príslušnými subjektmi a každoročne predkladá vláde správu o postavení a právach príslušníkov národnostných menšín. Splnomocnenec je tiež predsedom Výboru pre národnostné menšiny a etnické skupiny a gestorom programu KNM.

V súlade so zákonom č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov plní úlohy v oblasti podpory kultúry národnostných menšín aj Úrad vlády SR. Úrad vlády SR v súlade so svojím štatútom koordinuje činnosť ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy v oblasti národnostných menšín, spravuje program KNM, je zriaďovateľom Tanečného divadla Ifjú Szivek, a tiež vykonáva úlohy v súlade so zákonom o používaní jazykov národnostných menšín. V roku 2012 bola v Úrade vlády SR zriadená odborná komisia pre aplikáciu zákona o používaní jazykov národnostných menšín, ktorá vypracúva metodické usmernenia v súvislosti s poskytovaním odbornej a metodickej pomoci orgánom verejnej správy s cieľom jednotnej aplikácie zákona a vypracúva stanoviská k podnetom na správne delikty na úseku používania jazykov menšín zo strany orgánov verejnej správy vrátane navrhovania výšky pokút.

²⁰ V rokoch 1998 - 2002 podpredseda vlády SR pre ľudské a menšinové práva a regionálny rozvoj, v rokoch 2002 - 2006 podpredseda vlády SR pre európsku integráciu, ľudské práva a menšiny, v rokoch 2006 - 2010 podpredseda vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny, v rokoch 2010 - 2012 podpredseda vlády pre ľudské práva a národnostné menšiny.

V oblasti kultúry národnostných menšín plní úlohy Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „Ministerstvo kultúry SR“), a to prostredníctvom transverzálnych, prierezových aktivít, ktoré súvisia s výkonom štátnej správy v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva, najmä ôsmich národnostných múzeí, ktorých zriaďovateľom je rozpočtová a príspevková organizácia Ministerstva kultúry SR Slovenské národné múzeum.

V súvislosti s rómskymi komunitami plní úlohu gestora pre poskytovanie dotácií na poskytovanie podpory sociálnych a kultúrnych potrieb a riešenia mimoriadne nepriaznivých situácií rómskej komunity splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity.

Oblasť výchovy a vzdelávania príslušníkov národnostných menšín má v rámci Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky vo svojej pôsobnosti sekcia regionálneho školstva. Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky je gestorom medzinárodných dohôd v oblasti ochrany národnostných menšín a zastrešuje činnosť rady. Zástupcovia uvedených ústredných orgánov štátnej správy na úrovni generálnych riaditeľov sú členmi výboru. Členmi výboru sú ďalej generálny riaditeľ sekcie právnej a konzulárnej Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, generálny riaditeľ sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, generálny riaditeľ sekcie medzinárodných vzťahov Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, generálny riaditeľ sekcie kultúrneho dedičstva Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a generálny riaditeľ sekcie sociálnej a rodinnej politiky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity.

3.3 Nezávislé inštitúcie zriadené zákonom

V oblasti ochrany práv príslušníkov národnostných menšín majú kompetencie dve nezávislé inštitúcie. Prvou z nich je verejný ochranca práv ako nezávislý orgán, ktorý sa podieľa na ochrane základných práv a slobôd fyzických a právnických osôb pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánov verejnej správy a ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu. Druhou inštitúciou je Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, ktoré plní úlohy v oblasti ľudských práv a základných slobôd vrátane práv dieťaťa a v nadväznosti na tento účel okrem iného monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania, zabezpečuje právnu pomoc obetiam diskriminácie a prejavov intolerancie, či vydáva na požiadanie fyzických alebo právnických osôb alebo z vlastnej iniciatívy odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona a mnohé ďalšie. Keďže v súlade s antidiskriminačným zákonom dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie okrem iných dôvodov aj z dôvodu príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, je riešenie individuálnych sťažností na porušenie zásady rovnakého zaobchádzania jednou zo zákonom stanovených úloh tohto strediska.

3.4 Územné samosprávy

Orgány územnej samosprávy vykonávajú určité právomoci aj vo vzťahu k postaveniu a právam národnostných menšín. Podľa zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení

neskorších predpisov si môžu obce zriadiť komisie ako svoje stále alebo dočasné poradné, iniciatívne a kontrolné orgány, a teda môžu vytvárať aj komisie pre otázky národnostných menšín v rámci vytvárania podmienok na zabezpečenie účasti príslušníkov národnostných menšín na rozhodovaní o veciach, ktoré sa ich týkajú. V rámci princípu subsidiarity by mali mať práve orgány územnej samosprávy primerané kompetencie a možnosti na podporu ochrany práv národnostných menšín na regionálnej úrovni, teda tam, kde príslušníci národnostných menšín žijú a naplňajú svoje potreby.

4. Priority a úlohy do budúcnosti

Legislatíva:

- Podpora komplexného a koordinovaného prístupu k tvorbe a implementácii politiky týkajúcej sa práv príslušníkov národnostných menšín a vzhľadom na značnú rozdrobenosť právnych úprav týkajúcich sa práv a postavenia národnostných menšín pristúpiť k príprave a prijatiu komplexnej a ucelenej právnej úpravy. K jej prijatiu smeruje dlhodobý trend očakávania národnostných menšín, pričom táto úprava by mala obsahovať tak otázky postavenia príslušníkov národnostných menšín, ako aj mechanizmov ich finančného zabezpečenia.
- Vypracovanie konkrétnych modelov, štandardov a/alebo opatrení na implementáciu dočasných vyrovnávacích opatrení v zmysle novelizácie antidiskriminačného zákona.

Kultúra

- Vytvorenie mechanizmov inštitucionálnej podpory menšinových organizácií a spolkov, pretože existencia inštitucionálneho základu prostredníctvom národnostných združení je pre každú národnostnú kultúru jedným zo základných predpokladov jej existencie a udržateľného rozvoja.
- Zohľadnenie subsidiárneho prístupu s postupným zvyšovaním vhodných typov kompetencií na regionálnej a lokálnej úrovni, kde sa de facto kultúrny život národnostných menšín realizuje za podmienky jasných a transparentných pravidiel a primeraného finančného zabezpečenia.
- Znižovanie administratívnej náročnosti uchádzania sa o podporu kultúrnych aktivít z dotačných programov.
- Sprehľadnenie dotačných programov na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni s cieľom uľahčenia získavania finančných zdrojov a zabezpečenia transparentnosti a adresnosti podpory kultúry národnostných menšín vrátane sprístupnenia údajov v tejto oblasti.
- Vytvorenie flexibilnejších mechanizmov podpory profesionálnych menšinových divadelných a umeleckých telies vzhľadom na špecifiká ich práce (divadelná sezóna) vrátane viacročných projektov.

Výchova, vzdelávanie, jazyk

- Účinnejšie zohľadnenie špecifik výchovno-vzdelávacích potrieb jednotlivých národnostných menšín vychádzajúcich z rozdielnych podmienok, požiadaviek a spôsobov riešenia vzdelávania svojich príslušníkov v materinskom jazyku.
- Účinnejšia podpora možnosti výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov v ich materinskom jazyku, ktorá je aj v európskom meradle považovaná za jednu z prioritných oblastí a javí sa ako kľúč k riešeniam rôznorodých problémov súvisiacich so životnou situáciou rómskej populácie a v prijímaní opatrení na odstránenie neodôvodneného zaradovania rómskych detí do oddelených škôl alebo tried.
- Osobitnú pozornosť je nutné venovať všeobecne systému školskej výchovy a vzdelávania detí a mládeže v duchu ideí tolerancie, interkultúrneho a interetnického dialógu.
- V nadväznosti na skutočnosť, že pre niektoré národnostné menšiny je možnosť používania ich materinského jazyka na danom území limitovaná tým, že ich menšinové obce sú mestskými časťami a zákon definuje ako obce iba mestá a obce, pripraviť opatrenia na riešenie tejto situácie.

Médiá

- Podpora efektívneho využitia verejnoprávnych médií na budovanie inkluzívneho povedomia väčšinového obyvateľstva a osobitne detí a mládeže o význame a prínose národnostných menšín pre rozvoj spoločnosti a v spolupráci s médiami nájsť nové spôsoby pre dosahovanie tohto cieľa.
- Vyvíjať činnosť smerom k zastaveniu verejného používania hanlivých alebo pejoratívnych mien a pojmov v súvislosti s národnostnými menšinami a podniknúť kroky na vyrovnanie negatívnych stereotypov v tejto oblasti.

Participácia

- Podpora rozvoja participatívnych mechanizmov na všetkých úrovniach a posilnenie štatútu, postavenia a kompetencií poradných a konzultatívnych orgánov, aby mohli byť skutočným nástrojom efektívnej účasti s cieľom prispieť k riešeniu menšinových otázok a budovaniu vzájomnej dôvery.
- Posilniť kapacity organizačných zložiek zabezpečujúcich fungovanie týchto mechanizmov.

Výskum

- Posilniť komplexný výskum v oblasti národnostných menšín, systematický monitoring a iniciovať vytvorenie databázy slúžiacej k lepšej identifikácii cieľových skupín ako predpokladu vytvorenia cielenejšieho systému podpory kultúry, výchovy a vzdelávania a jazyka národnostných menšín, ako aj k evakuácii výsledkov implementácie politík týkajúcich sa práv a postavenia príslušníkov národnostných menšín.